

บทบาทล่าสุดของอิโคโมสกรณีปราสาทพระวิหาร

เวลาตี 3 เช้าวันที่ 5 ก.ค. 51 เวลาในประเทศไทย ผมได้รับโทรศัพท์ของ ผอ.ธราพงศ์ เลขาธิการอิโคโมสไทย เป็นเสียงจากเมืองควิเบค ประเทศแคนาดา สถานที่จัดการประชุมมรดกโลกสมัยที่ 32 บอกผมว่าให้เปิดดูอีเมลที่ส่งมาให้โดยด่วนในตอนเช้า เป็นข้อมูลของรายงานการประเมินเอกสารคำขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกโดยอิโคโมสบับล่าสุดที่จะนำเสนอเข้าสู่วาระการประชุม ขอให้ผมรีบศึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง และตั้งเป็นประเด็นข้อสังเกตไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการตามแต่สถานการณ์จะเป็นอย่างไร

ผมเห็นว่าข้อสังเกตของผมสำหรับเอกสารฉบับนี้น่าจะเป็นสื่อกลางที่น่าสนใจอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมได้ทราบข้อมูลล่าสุดที่ทันเหตุการณ์ เป็นข้อมูลที่มาจากข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องจินตนาการ และเห็นถึงการทำงานของกรมศิลปากร และอิโคโมสไทย ในกรณีของปราสาทพระวิหารนี้ จึงอยากที่จะได้แบ่งปันข้อมูลนี้ให้กับทุกท่านที่สนใจและรักในความยุติธรรม

หลังจากที่ได้อ่านรายงานการประเมินของอิโคโมส 2008 โดยละเอียดในตอนเช้า ผมขอตั้งข้อสังเกต ดังนี้

- Official name ของมรดกที่ขอเสนอขึ้นเป็นมรดกโลก ยังคงเหมือนเดิม ไม่ได้เปลี่ยนเป็นเฉพาะ Temple ดังที่คนไทยทั่วไปเข้าใจตามคำแถลงการณ์ร่วม

- การอ้างถึงมติใน WHC-07/31.COM จากการประชุมที่ Christchurch มีความคลาดเคลื่อนตรงที่ระบุว่า Recognized คุณค่าตาม criteria i, iii, iv ทั้งที่ตามเอกสารคือ i, ii และ iv เห็นได้ว่าเป็นการแก้ไขข้อมูลที่อิโคโมสได้ทำรายงานการประเมินในคราวที่แล้วไว้ไม่ถูกต้องตามที่อิโคโมสไทยได้ทำรายงานข้อโต้แย้งการประเมินของอิโคโมสไว้แล้วในข้อที่ 1 (รายงาน Scientific Rebuttal to ICOMOS Evaluation Report(Document WHC – 07/31.COM/INF8B.1) on the Nomination of Preah Vihear Temple as World Heritage Site)

- มีการอ้างถึง Joint Communique ในหลายจุด ซึ่งไม่น่าจะนำมาใช้กล่าวอ้างได้ในขณะนี้ และมีการลงวันที่ที่แตกต่างกัน มีทั้ง 22nd May, 23rd May ซึ่งก็ไม่ตรงกับวันที่เซ็นจริงๆ

- ในหน้า 2 ของรายงานบรรยายข้อความใน Joint Communique ที่กล่าวถึงพื้นที่ N1 N2 N3 ซึ่งไม่มีขอบเขตชัดเจน แต่บอกว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน Nomination Dossier ที่แจ้งการเปลี่ยนขอบเขตนี้

- คำบรรยายเรื่อง Description ของปราสาทพระวิหาร ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากคราวที่แล้ว ซึ่งข้อมูลที่ทางกัมพูชาเสนอและได้รับการประเมินแล้วนี้ เราได้มีข้อโต้แย้งในรายงานข้อที่ 4 (รายงาน)

- การระบุว่าในบริเวณด้านตะวันตกเฉียงใต้เป็นแหล่งตัดหิน ถือว่าให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน เนื่องจากเป็นแหล่งตัดหินทั้งภูเขารวมทั้งบริเวณที่อยู่ในประเทศไทยด้วย

- ในข้อ 3 เรื่อง Integrity ในรายงานการประเมิน 2007 เราได้มีข้อโต้แย้งในประเด็นนี้ในข้อ 2 ในกรอบสรุปความเห็นของ ICOMOS จึงควรระบุว่า เพื่อให้มีบูรณภาพควรรวมองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน ซึ่งรวมถึงที่อยู่ในประเทศไทยด้วย

- ความเห็นของอิโคโมสในหัวข้อ Comparative Analysis ได้ เพิ่มเติมจากเดิมในเรื่องเอกลักษณ์ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนสถานและภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ ซึ่งความจริงแล้วถือว่าไม่

สอดคล้องกับการกำหนด Core Zone ที่จำกัดเฉพาะตัวปราสาทเท่านั้น ความจริงในรายงานข้อโต้แย้งที่นำไปในข้อที่ 3 เรายังได้ขูประเด็นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างศาสนสถานและชุมชนโบราณ การเชื่อมโยงความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่กับ"คน" ผู้มีจิตศรัทธา นี่จึงจะเป็นความหมายที่แท้จริงของปราสาทพระวิหาร

- เรายังได้มีให้เหตุผลโต้แย้งการตีความของโบราณสถานตามรายละเอียดในรายงานข้อที่ 4 (ดูรายงาน)

- การตีความในรายงานฉบับใหม่(2008)ที่กัมพูชาเสนอว่าให้ความสำคัญกับภูเขาสามลูกที่มีเขาพระวิหารอยู่ตรงกลาง สื่อความหมายถึงตรีมูรติ ได้แก่ พระศิวะ พระนารายณ์ และพระพรหมนั้น ดูจะเป็นข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ เพราะก่อนหน้านี้ในรายงานของผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสที่ ยูเนสโกได้แนะนำให้มาช่วยกัมพูชานั้น บอกว่าที่ตั้งของปราสาทพระวิหารนี้คือจุดที่เห็นภูเขา 5 ยอด เมื่อมองจากด้านกัมพูชา สื่อถึงเขาพระสุเมรุ โดยเขียนภาพร่าง และถ่ายรูปให้เห็นภูเขา 5 ยอด เป็นหลักฐาน แต่ในเอกสารล่าสุดดังกล่าวกลับลดรูปลงมาให้เห็นเพียงภูเขา 3 ยอดเพียงเพื่อเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่เสนอมานี้เท่านั้น ทั้งหมดล้วนเป็นการตีความจากมุมมองและแนวคิดของคนในปัจจุบัน ไม่ได้มีข้อมูลจากจารึกของสมัยนั้นบันทึกไว้

- ในทางกลับกันหากพิจารณาจากลักษณะทางภูมิประเทศของเขาสพระวิหารที่ลาดลงในฝั่งประเทศไทย ทางน้ำจากบนเขาไหลลงหล่อเลี้ยงชุมชนเชิงเขาซึ่งจากหลักฐานทางโบราณคดีและจารึกสนับสนุนว่าเป็นชุมชนโบราณที่เป็นผู้ดูแลปราสาทพระวิหารนี้ ที่สำคัญเมื่อมองจากชุมชนเบื้องล่างตั้งแต่ บ้านภูมิซรอล ไปจนถึง โตนเอาว์ ขึ้นไปยังด้านเขาพระวิหาร จะสามารถเห็นเขาพระวิหารเป็นยอดแหลมเห็นปราสาทอยู่บนยอดอย่างชัดเจนจากทุกๆจุด นี่คือหลักฐานของความเป็นศูนย์กลางแห่งความศรัทธามาแต่อดีตกาล

- การประเมินครั้งใหม่หลังจากที่มีการเปลี่ยนขอบเขตของ Core Zone ที่ทำให้อิโคโมสมีความเห็นว่าผ่านเกณฑ์เฉพาะใน criteria ที่ i เท่านั้น มีความเห็นว่ามันน่าจะเหมาะสม เพราะความเป็น Masterpiece of Human Creative Genius ไม่ควรจำกัดอยู่แค่เพียง Unique Architectural Ensemble ความจริงแล้วส่วนทำนบโบราณและบารายซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของปราสาทพระวิหาร ทั้งส่วนสระตราวและ อีกแห่งที่อยู่ข้างบันไดใหญ่ทางทิศตะวันตกในพื้นที่ทับซ้อน ก็น่าจะเป็นส่วนสำคัญของคุณค่านี้ด้วย เนื่องจากที่นี่เป็นบารายที่อยู่บนเขา เป็นการกันเขื่อนหินขวางลำน้ำบนลานหินทรายที่มีการยกและบีบตัวเป็นแอ่งรูปตัววีกลายเป็นที่เก็บน้ำ ต่างจากบารายที่อยู่ในที่ราบที่เป็นการสร้างคันดินขวางทางน้ำแล้วทำเป็นขอบคันล้อมรอบ ไม่ต้องมีการสร้างเขื่อนหิน การประเมินเช่นนี้จึงเห็นได้ว่าไม่ได้มีการศึกษาข้อมูลที่ครบถ้วน

- ในเกณฑ์ criteria ที่ iv ที่ระบุถึงความเป็นตัวอย่างของ Type of Building, Architectural or Technological Ensemble กลับประเมินว่าไม่ผ่านทั้งที่นัยของคุณค่าดังกล่าวก็ได้แตกต่างไปจาก criteria ที่ i มากนัก เมื่อเกณฑ์นี้ประเมินว่าไม่ผ่านแล้วให้ผ่านในเกณฑ์แรกได้อย่างไร

- ในข้อ 4 เรื่องความกดดันจากการพัฒนา ที่เคยระบุถึงการตั้งชุมชนใหม่ในพื้นที่ในรายงาน 2007 ในครั้งนี้เมื่อมีการเปลี่ยนขอบเขต Core Zone จึงได้ระบุเพียงว่าไปอยู่นอกเขตแล้วแสดงถึงการไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่ยังมีอยู่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการรักษาคุณค่าของแหล่งมรดกโลก ของผู้ประเมิน

- ในส่วน Disputed frontier ที่กล่าวว่า ส่วนหนึ่งของ Buffer Zone อยู่ในพื้นที่ทับซ้อน ควรจะต้องแก้เป็น ส่วนหนึ่งของ Core Zone และ Development Zone (เดิม) อยู่ในพื้นที่ทับซ้อน

- ในเรื่องกำหนดขอบเขตพื้นที่ ซึ่งอิโคโมสกล่าวที่ไม่สามารถให้ความเห็นทั้งที่ไม่เห็นด้วย และรู้ถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากความไม่ชัดเจนนี้ ถือเป็นการเอาตัวรอดจากความรับผิดชอบในฐานะองค์กรที่ปรึกษา อิโคโมสควรยึดมั่นในความเป็นองค์กรทางด้านวิชาการที่มุ่งที่จะรักษาผลประโยชน์ของโบราณสถานเป็นสำคัญ สิ่งที่จะมีผลกระทบต่อการจัดการและการปกป้องโบราณสถานจึงน่าจะให้ความเห็นได้

- ในข้อการจัดการมีการกล่าวถึงการทำเอกสารที่มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญชาติต่างๆ รวมทั้งไทยไปเข้าร่วม Workshop ที่ถูกต้องควรระบุให้ชัดเจนด้วยว่า ฝ่ายไทยได้ประกาศแยกตัว และต้องบอกด้วยว่าแยกตัวเพราะที่ประชุมไม่ยอมรับฟังความเห็นและข้อโต้แย้งของฝ่ายไทย หรือมิฉะนั้นก็ไม่ควรกล่าวถึงประเทศไทยลอยๆว่าได้รับเชิญ อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเราเห็นด้วยกับข้อมูลของกัมพูชาและผู้เชี่ยวชาญนานาชาติได้

- ความเห็นเรื่องการจัดการพื้นที่ที่จะเป็นปัญหา มีเพียงการอ้างถึง Joint Communique ว่าจะต้องมีทำแผนการจัดการร่วมกัน แต่กล่าวถึงหน่วยงานที่จะทำหน้าที่ดูแลเพียง ANPV ที่เอาแบบอย่างมาจาก APSARA ของเสียมเรียบเท่านั้น ไม่มีการเสนอให้ฝ่ายไทยจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการจัดการร่วมแต่อย่างใด

- รายละเอียดของแผนการจัดการที่เหมาะสม รวมทั้งการกำหนด Core Zone ที่จะครอบคลุมพื้นที่ที่สื่อถึง Outstanding Universal Value ของปราสาทพระวิหารได้อย่างครบถ้วน ได้จัดทำไว้แล้วใน Management plan of Preah Vihear Mountain and Its Setting ที่จัดทำโดยกรมศิลปากร และอิโคโมสไทย

- อิโคโมส ต้องการให้ขึ้นเป็นมรดกโลกไปก่อนแล้วให้ทั้งสองฝ่ายรีบทำผังกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของ พื้นที่กันชน รวมถึงการขยายเขต Core Zone ให้เหมาะสม เพื่อให้มีคุณค่าคุณถึง Criteria อีก 2 ข้อ โดยกำหนดไว้ที่เดือน กพ.ปีหน้า เชื่อว่าจะจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ หรือ

- ท้ายนี้ก็หวังว่าผู้ที่ revised รายงานการประเมินของอิโคโมสนี้จะไม่ใช่นิ่งในคณะผู้เชี่ยวชาญนานาชาติที่ ยูเนสโกแนะนำให้ไปช่วยกัมพูชาในการจัดทำแผนการจัดการและรายงานความคืบหน้า เพราะจะเท่ากับว่าได้ประเมินสิ่งที่ตนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำ ซึ่งถือว่าผิดมารยาทไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เนื่องจากบังเอิญผมได้ทราบว่าผู้เชี่ยวชาญของอิโคโมสที่ประเมินเอกสารเมื่อปีที่แล้ว ได้รับการแนะนำจากยูเนสโกให้มาช่วยกัมพูชาในคณะผู้เชี่ยวชาญนานาชาติด้วย

ทั้งหมดนี้เป็นความคืบหน้าล่าสุดที่เกี่ยวข้องกับผม หวังว่าคณะผู้แทนไทยในการประชุมที่คิวเบคจะทำเพื่อประเทศไทย และคุณค่าที่สมบูรณ์ครบถ้วนของปราสาทพระวิหาร ให้ดีที่สุด

ผมเองในฐานะทั้งข้าราชการกรมศิลปากรและกรรมการบริหารของอิโคโมสไทย ขอส่งกำลังใจไปให้ และขอตั้งอธิษฐานจิตขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งปราสาทพระวิหารโปรดดลบันดาลให้ความยุติธรรมยังคงมีอยู่ในโลกนี้ด้วย...โอม

วสุ โปษยะนันท์

(โปรดอ่านรายงานข้อโต้แย้งการประเมินของอิโคโมส และแผนการบริหารจัดการ ซึ่งจัดทำโดยกรมศิลปากรและอิโคโมสไทย ได้ทางเว็บไซต์อิโคโมสไทย <http://www.icomosthai.org>)